

MAGDALENA SMOLEŃ-WAWRZUSISZYN

IRONIA I KPINA W KOMENTARZACH INTERNETOWYCH

Komunikacja internetowa, z uwagi na brak bezpośredniego kontaktu nadawcy z odbiorcą, pozwala wypowiadającym się w sieci na znacznie większą swobodę w zachowaniach językowych niż w przypadku rzeczywistych sytuacji komunikacyjnych. Zjawisko to obrazują bardzo wyraźnie m.in. różnego typu komentarze, jakie internauci mogą wpisywać odnośnie do czytanych przez siebie tekstów. Nie jest to jednak jedyny typ komentarzy we wspomnianym medium. W niniejszym artykule materiałem badawczym są wypowiedzi komentujące transakcje handlowe prowadzone za pośrednictwem Internetu na największym polskim portalu aukcyjnym *Allegro.pl*. Ponieważ transakcje zawierane są wirtualnie, istnieje duże ryzyko nieporozumień czy też nieuczciwych zachowań wśród kontrahentów – zarówno sprzedawców, jak i kupujących. Wystawianie komentarzy: pozytywnych, negatywnych lub neutralnych po zakończonej aukcji ma przed takimi sytuacjami chronić obie strony, co w praktyce nie zawsze udaje się jednak zrealizować. Rodzi to w uczestnikach transakcji reakcje emocjonalne, które wyrażają się w mniej lub bardziej intensywnych „negatywach”¹ wpisywanych do komentarzy. Stopień intensywności emocji nadawcy przekłada się na intensywność reakcji słownej – stąd obecność komentarzy zarówno w formie stonowanej krytyki, jak i uderzają-

Dr MAGDALENA SMOLEŃ-WAWRZUSISZYN – adiunkt Katedry Języka Polskiego Instytutu Filologii Polskiej KUL; adres do korespondencji: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Katedra Języka Polskiego, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin.

¹ Słowo *negatyw* jest ekwiwalentem wyrażenia *ocena negatywna*, bardzo często stosowanym w komentarzach, ponieważ w przeciwieństwie do wymienionego wyrażenia leksem *negatyw* jest nacechowany ekspresywnie, np.: NEGATYW!!!!CZEKAŁAM BARDZO NA TĄ PRZESYŁKĘ I KIEDY JĄ OTWORZYŁAM OKAZAŁO SIĘ, ŻE MIMO IŻ PŁYTKI BYŁY ZAPAKOWANE W FOLIĘ JEDNA JEST BARDZO PORYSOWANA A DRUGA ZACINA SIĘ W KOMPUTERZE.

cej agresji werbalnej, która służy rozładowaniu gniewu i irytacji rozczarowanego czy oszukanego kontrahenta.

Agresja werbalna wyraża się w różny sposób. W powszechnym rozumieniu najczęściej utożsamiana jest jedynie z wulgarnymi zachowaniami językowymi, najjaskrawiej łamiącymi konwencje reguł grzecznościowych. Jednak napastliwość słowna ma wiele postaci i jest realizowana przy użyciu rozmaitych metod i środków, które najogólniej klasyfikowane są jako pośrednie i bezpośrednie. Do metod pierwszego typu należy ironia, która może mieć charakter mniej lub bardziej jawny (zob. Peisert, 2004: 136). Jest ona takim typem strategii językowej, w którym dominantę stanowi pozorność aprobaty ze strony nadawcy w stosunku do odbiorcy i/lub jego zachowań (podkreślają to definicje słownikowe, por. *ironia* ‘ukryta drwina, utajone szyderstwo, złośliwość zawarta w wypowiedzi pozornie aprobującej’ (Szymczak, 1999, t. I: 757)). Natomiast działaniami bezpośrednimi, dyskredytującymi oponenta bez semantycznego zawołowania, są m.in. kpina, drwina i szyderstwo (sarkazm)², traktowane w ogólnym ujęciu jako zachowania pokrewne (w słownikach definiowane są zamiennie jako synonimy, np. *szyderstwo* ‘bolesny, dotkliwy żart, czasem złośliwe słowa; drwina, kpina, urągowisko’ (Szymczak, 1999, t. III: 405); *kpina* ‘drwina, żart, szyderstwo’ (Szymczak, 1999, t. I: 970). Tego typu zachowania językowe dekodowane są poprzez pewien ogólny ton wypowiedzi (zob. Kaufer, 1986: 317). Natomiast ironia oparta jest na przeciwieństwie znaczeń – podstawowym warunkiem jej zaistnienia jest funkcjonowanie dwóch zhierarchizowanych poziomów semantycznych, z których jeden to sens dosłowny (konotowany), natomiast drugi to sens pochodny (denotowany). Pomiędzy nimi zachodzi relacja antynomii lub opozycji, określana pojęciem anty-frazy (zob. Kerbrat, 1986: 292, 302).

Warto zaznaczyć, że w ujęciu retorycznym ironia jest traktowana jako trop o charakterze semantyczno-pragmatycznym, w którym zachodzi „jednoczesna aktualizacja dwóch poziomów wartości – jedna z nich jest dosłowna, a druga powstaje dzięki pewnym mechanizmom derywacyjnym, a wartości te mogą równie dobrze być natury pragmatycznej, jak semantycznej” (Kerbrat, 1986: 291).

Pomimo przedstawionych różnic natury formalno-semantycznej pomiędzy ironią a kpina, podejmuję się wspólnego opisu obydwu typów zachowań językowych, które mają na celu ośmieszenie, deprecjację kogoś, jako odróżniających się od form agresji werbalnej bliskiej zachowaniom wulgarnym lub wręcz zwulgaryzowanym w obserwowanej przez mnie sytuacji komunikacyjnej. Zasadniczym

² Innym formom agresji bezpośredniej w komentarzach poświęciłam osobny artykuł, zob. Smoleń-Wawrzusiszyn, 2006.

celem artykułu jest przedstawienie środków i strategii wykorzystywanych przez użytkowników Internetu do formułowania wypowiedzi o ironiczno-kpiącym nacechowaniu³.

1. Jednym z częściej stosowanych (bo stosunkowo prostych) środków ironizowania jest użycie znaku interpunkcyjnego – cudzysłowu jako „modalizatora dystansującego” (Kerbrat, 1986: 198), który jest sygnałem odmienności sensu konotowanego od denotowanego danej wypowiedzi – w takim przypadku wskaźnik ironii jest dla odbiorcy bardzo czytelny, np.:

- (1) Odradzam jakiegokolwiek kontakty z tym „człowiekiem”;
- (2) niepowazny poczatkujacy „allegrowicz”;
- (3) A TEN „SUPER SPRZEDAWCA” ŻĄDA ZWROTU PROWIZJI [...];
- (4) *Aby otrzymać przesyłkę PRIORYTETOWĄ należy za nią zapłacić o czym nasz ”błyskotliwy” klient nie pomyślał...[...];*
- (5) *Negatyw.Kolor niebieski to granat;prawie jak czarny. Nie wiedziałam i czekałam ponad 3tyg.Brak info o tym, że niebieski niedostępny,a później ”wina poczty”[...].*

2. Innym powszechnym wśród internautów sposobem ironizowania jest stosowanie wypowiedzi w formie pochwał oponenta lub jego działań – pochwały te są w rzeczywistości potępiającymi osądami. Ten typ inwersji semantycznej był uważany przez antycznych teoretyków retoryki za szczególnie skuteczną strategię np. w wystąpieniach sądowych, „pozwalala ona bowiem adwokatom osiągnąć efekt wyższej pochwały udanym potępieniem i ostrzejszego oskarżenia udawaną pochwałą” (Kaufer, 1986: 318). Taki mechanizm ironizowania często uwypukla również sarkastyczny ton wypowiedzi, por.

- (6) *Owszem rozpoczyna się Kochana! Na wszelki wypadek przypomne ci jeszcze raz: nie allegrowicz@bylas tak zainteresowana kontaktami ze mna, ze nie zwróciłaś uwagi na drobny szczegół, jakim jest moja płęć@Cóż za profesjonalizm:);*
- (7) *Pani ta zakupiła odtwarzacz 28.04, wyslalismy 02.05, 03.05 dostalismy negatywa. Szybciej nie można było wyslac: weekend. gratulujemy pomysłowości tej Pani: nawet nie minal tydzien od transakcji;*
- (8) *Kolejny jakże kulturalny odwetowiec. Pięknie się arek789 przy okazji popisał kulturą osobistą;*

³ Materiał przykładowy cytuję w oryginale, bez żadnych poprawek graficznych, ortograficznych i językowo-stylistycznych. Czasami stosuję jedynie podkreślenia analizowanych składników komentarzy, a tam, gdzie uznaję to za konieczne, podaję szerszy kontekst wypowiedzi. Zapis tekstu kursywą lub bez niej też jest źródłowy – zgodnie z konwencją portalu *Allegro.pl* kursywą pisane są odpowiedzi do komentarzy.

(9) *NO tak! Następny komentarz od allegrowicza bardzo doświadczonego:);*

(10) *Publiczne obrazanie i brak kultury.. Az miło sie współpracuje z takimi ludzmi :);*

(11) *[...] ale jak widać allegrowicz jest bardzo błyskotliwy i twórczy co widać po poetyckim komentarzu... ;].*

3. Charakterystyka oponenta lub jego zachowania jako metoda deprecjacji jest równie często wykorzystywana w wypowiedziach bez semantycznej antyfrazy. Są to wypowiedzi o wyraźnie kpiącym nacechowaniu, w których kontrahenci interpretują zaistniałą sytuację, dając w ten sposób wyraz swojej dezaprobaty, np.:

a) drwiąc z infantylnych działań:

(12) *[...] zamiast przyjac reklamacje zabawia się w utarczki słowne oraz spełnia swoje marzenie z lat dzieciństwa o byciu polonista poprawiając interpunkcje w moich mailach;*

b) wyśmiewając zdobywanie rekordu polegającego na gromadzeniu komentarzy negatywnych, niepożądanych na aukcjach:

(13) *No cóż, zdaniem APTELA nie przeszedłem testu na inteligencję i konformizm, ostrzegłem innych i oto mściwy komentarz wielkiego sprzedawcy podążającego żwawo do rekordu: narazie mają 229 negatywów!;*

c) ośmieszając czyjś sposób myślenia (naiwność):

(14) *stusznie Pani zauważyła, że nie kierujemy sie wyobraźnią, ale Pani jednak się nią posłużyła myśląc, że 50letna sofa za 850zł. jest nowym meble;*

d) kpiąc z tłumaczeń kontrahenta, który np. nie sfinalizował wygranej transakcji:

(15) *???Nie zawierał transakcji??? To dlaczego mogliśmy mu wystawić odpowiedni komentarz??? Przecież licytował!! AHA no tak, to przecież błąd serwisu Allegro!!! Oni się pomylili a ten biedak teraz cierpi.*

4. Kolejną stosowaną przez allegrowiczów strategią ośmieszenia kontrahenta jest cytowanie jakiegoś fragmentu/elementu jego wypowiedzi, odkrywającego ignorancję czy nieporadność językową jej autora. Taki typ kpiny bliski jest zachowaniom parodystycznym. Wykorzystany cytat jest zazwyczaj zgrabnie wpleciony w komentującą zachowanie językowe oponenta odpowiedź na wystawiony komentarz, np.:

- (16) Sprzedający twierdził, że paczka wróciła z adnotacją, że nie odebrano. Bzdura !!! Poczta przez 2 tygodnie trzymie przesyłkę i dopiero odsyła. [odpowiedź] [...] *I jak to awidkar napisał poczta "trzymie" wlasnie 2 tygodnie;*
- (17) Zwykły cham i naciągacz. Odradzam z tym Panem komu kolwiek przeprowadzać transakcje, chyba że ma ktoś nerwy ze stali dużo pieniędzy. Wszystko zasiebie muwią komentarze negatywne i ich treść. Radze omijac tego delikweta zdaleka. Odradzam !!!! [odpowiedź] *Po "komentarzu" widać co to za "delikwet". W mailach od niego były takie kwiatki, że Miodek dostałby paraliżu. Za pobraniem nie zaryzykuję wysyłki do niego. Zresztą już jednego nega za nieodebranie dostał wcześniej. Odradzam "komu kolwiek";*
- (18) Ostrzegam przed zakupami w tej firmie. Przesyłki sa niekompletne Sprzedawca nie dotrzymuje słowa i oszukuje klienta Radze omijac tego allegrowicza [odpowiedź] *U mnie KLI-ENT jest najważniejszy. Jeśli u ciebie jest "klijent" to gratuluję nauczyciela od polskiego [...].*
- (19) Paczka kompletnie nie doszła e-mail też nie przyszedł na skrzynkę [odpowiedź] Zero kontaktu z klientem. Nie określił formy płatności ani koloru. Nie wpłacił oczywiście także pieniędzy. Nie jest więc chyba dziwne, że „paczka kompletnie nie doszła” [...].

5. Chętnie wykorzystywana do ironiczno-kpiących zachowań jest również sfera grzeczności językowej. W komentowaniu podjętych transakcji pojawiają się różnego typu formuły grzecznościowe, które są manifestacją irytacji nadawcy i jego ironicznego stosunku do kontrahenta. W tym przypadku mechanizm anty-frazy nie jest co prawda tak bezpośrednio czytelny, jak w wyżej wskazanych strategiach, kontekst wypowiedzi pozwala jednak na odczytanie potencjału ironicznego, który tkwi w zwrotach skierowanych do odbiorcy. Wśród tak nacechowanych formuł najczęściej spotykane są:

a) podziękowania:

- (20) *pani reniarom1 nie wpłaciła pełnej opłaty za przesyłkę. 18.11 – piątek-wpłynęła dopłata, 21 listopada-poniedziałek-wysłałem płytę. Nie mogłem zrobić tego szybciej. Nikt nie mógłby szybciej. Dziękuję bardzo za docenienie mojej szybkości działania.*
- (21) *Do dnia dzisiejszego nie otrzymaliśmy od klienta odpowiedzi na maila z pytaniem odnośnie koloru kasku. Kontakt tel. Zerowy. W podziękowaniu za naszą cierpliwość otrzymaliśmy jedynie ten oto komentarz. Dziękujemy;*

b) zwroty pożegnalne:

- (22) *Jeśli bateria niewłaściwie użytkowana to takie są tego konsekwencje. Absurdem jest brak znajomości podstawowych zasad na Allegro przez tego użytkownika! Brak kontaktu z jego strony przez blisko 2 miesiące a tu nagle negatyw. Pozdrawiamy!;*
- (23) *hmm.cóż mam powiedzieć-towar dostałem ale nie ten co zamówiłem a więc wysłałem z powrotem na własny koszt. W końcu dostałem płytę ale obiecaliście zwrot kosztów wysyłki-i co?cisza. jakoś nikt nie dzwoni. pozdrawiam;*

c) życzenia:

(24) *Typowy komentarz odwetowy od niebawem zawieszzonego człowieka. Po tym co napisał wnioskuję iż, jest to człowiek prosty, a zarazem wulgrany i pelen agresji. Konto ze stanem -2 oznacza niechybne zakończenie działalności na Allero. Mimo to dużo zdrowka zycze.*

6. Popularną strategią ośmieszania jest również udzielanie rad i wskazówek, w których zawarta jest sugestia określonej ułomności (czy też braku jakiejś umiejętności), dyskwalifikująca kontrahenta jako uczestnika handlu w sieci⁴. Są tu bardziej stonowane porady typu:

(25) Jako podstawową informację o sobie- ten sUper sprzedawca powinien zamieścić wpis: Szanowny kupujący! gratuluje zakupu wystawionego towaru . Od tej chwili mam Cię gdzieś, będę dla Ciebie nieuchwytny ,nie odpowiadam na maile, potwierdzenie nadania towaru dostaniesz albo i nie a tak wogóle ,to nie wprowadzaj nerwowej atmosfery -ty w gorącej wodzie kąpany ! [...];

(26) *[...] w regulaminie aukcji WYRAŹNIE zaznaczyłem ze proszę o kontakt po licytacji, wiec na co on czekał?? Chyba na wysyp truskawek bo się zbliża, więc proponuje na truskawki isc a nie na Allegro;*

(27) *Pan zastanoeił się co pisze? [...] czas iść do okulisty;*

(28) *Człowieku ty naprawdę skontaktuj się z dobrym psychiatrą [...];*

(29) *WróćDoWawrzywniaka*

lub bardziej kategoryczne, kiedy użycie formy rozkaznika podkreślone jest graficznie wykrzyknikiem (często zwielokrotnionym), np.:

(30) *Proszę isc do szkoły a nie brać sie za handel bo do tego trzeba mieć wiedze i honor!;*

(31) *WPRZYSZŁOŚCI RÓB ZAKUPY W SKLEPIE!!!;*

(32) *KUP SOBIE OKULARY A WTEDY ZOBACZYSZ JUŻ DAWNO WPLATE!!!.*

W przytoczonych wypowiedziach jednym z dominujących sposobów dyskredytacji jest sugerowanie niewiedzy, głupoty czy nawet ułomności psychicznej uczestnika aukcji. Nie rzadziej lekceważenie i ośmieszanie opiera się na zarzutach infantylności w postawie i działaniu. Krytykowanie infantylnych działań jest werbalizowane w różnych opisach „dziecinady”, np.:

(33) *Dzieci nie powinny uczestniczyć w aukcjach. A już na pewno dzieci, które nie potrafią czytać. Dziewczynka maggis1980 chyba miała problemy na języku polskim. [...] Do szkoły;*

(34) *ZABAWA to w piaskownicy nie na Allegro;*

(35) *Smarkateria powinna być zdala od Allegro, tylko robi złą sławę i tyle.*

⁴ Na strategię tę zwracałam już uwagę w artykule: Smoleń-Wawrzusiszyn, 2006: 237.

7. Narzędziem ironii i kpiny są także określenia rzeczownikowe. Nie należą one jednak do środków często stosowanych w omawianej tu funkcji (dla porównania – znacznie większą frekwencję w negatywnych komentarzach ma ta kategoria wyrazów, występując w funkcji leksemów służących do formułowania intensywnych semantycznie obelg (zob. Smoleń-Wawrzusiszyn, 2006: 236-237)). W zebranym materiale odnotowałam w użyciu ironicznym następujące leksemy:

a) wyraz *ewenement*, definicyjnie neutralny aksjologicznie, ale nacechowany w aspekcie pragmatycznym⁵:

(36) *Ewenement z tego Rodzyneusza;*

b) wyrazy o aksjologii ustalonej definicyjnie:

(37) [...] *Ciekawe jak to jest, że potrafi pisać a nie umie czytać. W mojej aukcji napisane było wyraźnie; akceptowana forma płatności: płatne z góry. Ale biedak niedoczytał;*

(38) *Nieszczęśnik* po wygranej licytacji tak się wzruszył, że wypuścił radio z reki o czym zostałem poinformowany mailem [...];

(39) Skoro pocztówka doszła do mnie to chyba za nią zapłaciłem? Chyba, że pan salis to dobry wujek i rozsyła wszystko za darmo [...];

(40) [...] Nie polecam takich osób, jak ta DAMA, które olewają innych.

W ostatnim przykładzie ironię podkreśla jeszcze kontrast stylistycznej jakości leksemów: *dama – olewać*;

a) wyraz w funkcji inwektywy, wymyślony przez nadawcę, będący aluzją do treści komentarza :

(41) Kolezanka Iskra sprzedaje podroby!!! I poziom intelektualny pozostawia również sposro do zyczenia [odpowieź] *Zdania nie rozpoczyna się na „i” INTELEKTUALIS;*

b) deminutiwa i hipokorystyka. W przypadku zdrobnień – jak zaznacza Sarnowski – „znaczenie ‘qualitas’ przyrostka zdrabniającego ma charakter dwoisty. Wynoszone przezeń znaczenie małości kategoriałnie asocjuje się z oceną pozytywną [...]. Ale ‘małość’ może kojarzyć się również i ze znaczeniem oceny negatywnej [...]. Ale ‘małość’ może kojarzyć się również i ze znaczeniem oceny negatywnej [...]. Ale ‘małość’ może kojarzyć się również i ze znaczeniem oceny negatywnej [...].”

⁵ *Ewenement* ‘niezwykle zdarzenie, osobliwy wypadek; sensacja’ (Szymczak, 1999, t. I: 527). W zależności od kontekstu użycia to, co niezwykle lub osobliwe, może być nacechowane pozytywnie lub negatywnie.

tywnej, por. ciąg znaczeń: ‘mały’ – ‘nieważny’ – ‘nieznaczący’ – ‘wywołujący współczucie’” (Sarnowski, 1991: 42), por.:

- (42) [...] Człowieczek chyba zbyt bardzo przejął się swoją rolą!!!!;
 (43) NIE PPOWAŻNY ALLEGROWICZ. NIE POLECAM NIKOMU .INTERESY Z NIM TO STRATA CZASU. BYLE DO BOŻEGO NARODZENIA , GWIAZDORKU !!! !;
 (44) [...] *widze po komentarzach ludzi, ze sprzedajesz podroby Sloneczko:).*

8. Illokucyjnym wykładnikiem zarówno kpiny, jak i ironii jest śmiech (uśmiech), który w komentarzach internetowych może być sygnalizowany w dwojaki sposób. Jednym z nich – zdecydowanie przeważającym – są typowe dla komunikacji internetowej składniki wypowiedzi: emotikony; pojawiały się już one w przytaczanych wyżej komentarzach, tu podam jeszcze inny przykład:

- (45) Negatywny ponieważ perfuma sprzedana przez ta osobę trzyma się na kszulce przez dwie godziny! Nawet na wodę perfumowana która jest niby oryginalna to raczej troche mało, butelka wam starczy na kilka dni:) polecam kupować w większej ilości!:

Natomiast drugim sposobem wyrażania ironicznego uśmiechu jest jego bezpośrednia werbalizacja, np.:

- (46) *hehe.. az się usmialem czytając;*
 (47) ŚMIECHU WARTE!!!!HAHAHAHA:)))));
 (48) *Hehe parodia [...].*

9. Poza wyżej wymienionymi, powtarzającymi się wskaźnikami ironiczno-kpiących zachowań językowych w analizowanym materiale wyjątkowo zaobserwowałam jeszcze następujące mechanizmy ośmieszania:

a) ironię w komunikowaniu uczuć⁶:

- (49) *Żal mi ciebie człowieku [...].*
 (50) *Bardzo nam przykro, ze nasze rękawiczki nie spełniają oczekiwań Środkowego palca naszej Drogiej Klientki. Jesteśmy tym faktem bardzo poruszeni! [...].*

b) drwiącą uwagę o charakterze metajęzykowym:

⁶ *Komunikowaniem* uczuć i emocji nazywa się bezpośrednie ich nazywanie za pomocą predykatów, w przeciwieństwie do *wyrażania* emocji, gdy są one uzewnętrzniane w języku w sposób pośredni (zob. Grabias, 1981: 26-28).

(51) [...] poza tym myśli (nie wiem, czy to właściwe słowo - MYŚLI ?!), że nie macie nic do roboty tylko siedzieć dzień i noc przed komputerem i lecieć na jej każde wezwanie NATYCHMIAST [...];

c) kpiące wykrzyknienie:

(52) SUPER SPRZEDAWCA ALE JAJA!!!!;

d) ironiczną aluzję do nicku kontrahenta:

(53) *[ptico jako kupujący pisze]: pilot był uszkodzony, brak styków do baterii, to było jawne oszukaństwo, bo wcześniej dzwoniłem i pytałem się czy wszystko ok. Nie polecam. Przed wystawieniem tego komentarza wysłałem maila prosząc o wyjaśnienie, nie uzyskałem [odpowiedź] Na każdy pilot udzielam-gwarnacji Pilot był sprawny i o pląbowany Na aukcji jest real foto Nigdy sie ze mna nie kontaktował NIE POLECAM GO JAKO KUPJACEGO !!! Ten "ptaszek" uczy latać piloty, a później brakuje mu blaszek i pląb.*

Na zakończenie warto zwrócić uwagę na to, że nierzadkie są takie wypowiedzi, w których wykładniki ironicznej czy kpiącej postawy nadawcy są nawarstwione, np.:

(54) *może by Pan podał argumenty dla poparcia swojej opinii !!! czy stolik jest uszkodzony, nie zgodny z opisem ,nie jest identyczny jak na zdjęciu??, a może mnie Pan „nie lubi,,??*

W zacytowanym przykładzie ironiczny efekt został osiągnięty poprzez wprowadzenie cudzysłowu oraz zastosowanie formy zdania pytającego. Z kolei w komentarzu:

(55) *to rzekomo 23 letnie dziecko zakupiło towar za zawrotną sumę 6,50, która przerosta jego kieszonkowe które dostał od mamusi więc 5 minut po aukcji napisał że nie zamierza tego kupować-tak zachowują się tylko dzieci. Pij mleko kolego – będziesz wielki*

ironiczno-kpiący ton wynika z wykorzystania całego zespołu rozmaitych środków, do których należą: modalizator wyrazowy *rzekomo* (zob. Habrajska, 1994: 59), podważający wiarygodność kontrahenta, leksemy sugerujące jego niedojrzałość, jak również bezpośrednie porównanie do infantylnego zachowania, antytetyczne zestawienie: *zawrotną sumę 6,50* (kontrast pomiędzy określeniem sumy a jej rzeczywistą wartością) oraz ironiczne użycie popularnego sloganu reklamowego (w tym przypadku nadawca zakłada, że odbiorca słyszał kiedykolwiek ów slogan i zna kontekst jego użycia).

W innej jeszcze wypowiedzi ironiczna postawa nadawcy wyraża się w prze-wartościowaniu leksemu *piękny* oraz w antyfrazie aktu mowy, tj. w zniechęceniu przez zachętę:

(56) Klient zwrócił telefon i zanim podał numer konta żeby zwrócić mu pieniądze wystawił taki piękny komentarz, aż się w ogóle zastanawiam czy oddawać pieniądze... w sumie nic dziwnego jak obejrzy się komentarze tego użytkownika – polecam👍.

PODSUMOWANIE

Poddane analizie negatywne komentarze internetowe rejestrują zachowania językowe przeciętnych użytkowników polszczyzny w sytuacji nacechowanej emocjonalnie. W aktach tych naczelną intencją wypowiedzi jest dyskredytacja oponenta i w jej realizacji uczestnicy sytuacji sięgają po różne narzędzia językowego ataku, w tym również te bardziej wysublimowane (niż na przykład wyzwiska i obelgi): ironię i kpinę. Te dwa typy zachowań językowych nie uderzają eksplicytną agresywnością, ale ich moc tkwi w tym, że chronią one w pewien sposób nadawcę przed przeciwnikiem, bowiem replika wobec nich jest tylko ich wzmocnieniem (zob. Habrajska, 1994: 58). Ważny (z perspektywy kultury języka) jest chyba już sam fakt, że w sytuacji, której towarzyszy duży ładunek emocjonalny, przeciętnych użytkowników polszczyzny stać nie tylko na bezpardonową reakcję słowną w postaci wyzwisk i przekleństw, ale również na nieco bardziej stonowane strategie werbalnego ataku.

Wykorzystane w omawianej tu sytuacji komunikacyjnej typy wypowiedzi ironicznych należą do ironii jawnej⁷, w której „ofiara albo czytelnik, bądź oboje, mają z zamierzenia od razu zorientować się, co ironista naprawdę myśli” (Muecke, 1986: 255). Ironia ukryta, zakodowana, mniej czytelna „na powierzchni” – ze względu na niewątpliwe zróżnicowanie społeczne i intelektualne uczestników omawianej sytuacji – mogłaby zostać nierozpoznana, nieodczytana, a tym samym byłaby nieefektywna jako narzędzie deprecjonowania, a jest to przecież jej kluczowa funkcja w badanych komentarzach⁸.

⁷ Muecke wyróżnia trzy stopnie ironii: jawną, ukrytą i prywatną (1986: 255).

⁸ Jak stwierdza Głowiński, „[...] ironia jest dziedziną mówienia ryzykownego – tak w potocznym kontakcie językowym, jak w literaturze. [...] ryzyko nieporozumienia wpisane jest jeśli nie we wszelkie praktyki ironiczne, to w ogromną ich część. Fakt ten określa zakres ich funkcjonowania i oddziaływania” (2002: 9).

Sposoby wyrażania drwiącej lub ironicznej postawy nadawców należy uznać za dosyć urozmaicone, ale też – z drugiej strony – za niewiele odbiegające od ironiczno-kpiących wypowiedzi, z jakimi spotykamy się w sytuacjach komunikacyjnych w rzeczywistości realnej, w tym i w życiu publicznym (np. w krytycznych wypowiedziach polityków czy dziennikarzy komentatorów). Niemal szablonowe są z pewnością określone sfery życia i aktywności człowieka (odniesienie do nich wyraźne jest również w analizowanym materiale), które podlegają ironiczno-kpiącym ocenom, jak chociażby sugerowanie psychicznej lub intelektualnej ułomności oponenta, zarzuty infantylizmu w myśleniu i postępowaniu czy wreszcie wytykanie ignorancji lub niedoświadczenia w danej dziedzinie.

BIBLIOGRAFIA

- Dąbrowska A., Nowakowska A. (red.) (2005), *Język a kultura*, t. XVII: *Życzliwość i agresja w języku i kulturze*, Wrocław.
- Głowiński M. (2002), Ironia jako akt komunikacyjny, w: *Ironia*, red. M. Głowiński, Gdańsk, s. 5-16.
- Habrajska G. (1994), Wykorzystanie ironii do walki politycznej, w: *Język a kultura*, red. J. Anusiewicz, B. Siciński, t. XI: *Język polityki a współczesna kultura polityczna*, Wrocław, s. 57-68.
- Kaufert D. S. (1986), Ironia, forma interpretacyjna i teoria znaczenia, „Pamiętnik Literacki” LXXVII, z. 1, s. 315-329.
- Kerbrat-Orecchioni C. (1986), Ironia jako trop, „Pamiętnik Literacki” LXXVII, z. 1, s. 289-314.
- Muecke D. S. (1986), Ironia: Podstawowe klasyfikacje, „Pamiętnik Literacki” LXXVII, z. 1, s. 243-263.
- Peisert M. (2004), *Formy i funkcje agresji werbalnej. Próba typologii*, Wrocław.
- Sarnowski M. (1991), Deminutivum jako znak ironii, w: *Język a kultura*, t. III: *Wartości w języku i tekście*, red. J. Puzynina, J. Anusiewicz, Wrocław, s. 41-49.
- Smoleń-Wawrzusiszyn M. (2006), Agresja językowa w komentarzach internetowych, w: *Wokół językowej funkcji emocjonalnej. Fakty dawne i współczesne*, red. K. Wojtczuk, V. Machnicka, Siedlce, s. 233-241.
- Szymczak M. (red.) (1999), *Słownik języka polskiego*, t. I-III, Warszawa.

IRONY AND MOCKERY
IN THE INTERNET COMMENTARIES

S u m m a r y

The paper discusses the ironic and mocking commentaries observed in the Internet. Despite the differences of formal and semantic nature (irony based on semantic inversion, whereas mockery is a type of direct speech, without semantic obliqueness) the two types of linguistic behaviour fall under a common description. They differ from verbal aggression verging on the vulgar or indeed being vulgar and are present in the genre of the texts under study.

The ironic and mocking texts seek to depreciate and mock a business partner. The goal is realised by way of a series of means, among which the most often used are the following: inverted commas as a semantic sign of over-evaluation, strategy of reproof through praise, parody of the partner's manner of presentation, deriding counsels or instructions, pseudo-polite forms, depreciating nominal expressions, verbalising or signalling ironic smiles by means of emoticons. The manner by which to express the mocking of deriding attitudes should be regarded as varied, but on the other hand they differ little from ironic and derisive expressions which we encounter in communicative situations in reality, including public life (e.g. in critical presentations delivered by politicians or journalists commentators). Some areas of life and man's activity are almost conventional (references to them are clear in the material under analysis). They fall under ironic and derisive comments, i.e., suggestions that the opponent is mentally or intellectually retarded, objections of infantilism in thought and conduct, or, eventually, pointing out ignorance or inexperience in a given area.

Translated by Jan Kłos

Słowa kluczowe: komentarze internetowe, agresja werbalna, ironia, kpina.

Key words: Internet commentaries, verbal aggression, irony, mockery.